

УДК 351.851.072.2:613](477)(045)

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3\(28\)-9](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2021-3(28)-9)

Олексієнко Олександра Миколаївна,
заступник директора, Броварська загальноосвітня школа I-III ступенів № 6 Броварської міської ради, академік, Міжнародна академія культури безпеки, екології та здоров'я, аспірант, ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 02000, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, e-mail: olexs67@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-3114-3154>

Oleksiienko Oleksandra Mykolaivna,
Deputy Director, Brovary Secondary School of I-III Grades № 6 of Brovary City Council, Academician, International Academy of Safety, Ecology and Health Culture, Postgraduate Student, Private Joint-Stock Company "Higher education institution "Interregional Academy of Personnel Management", 02000, Kyiv, Frometivska, 2, e-mail: olexs67@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0003-3114-3154>

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ МЕХАНІЗМИ ДЛЯ РОЗБУДОВИ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ: ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Анотація. Мета роботи. Метою статті є здійснення ґрунтовного аналізу встановлення сутності механізмів державного управління створення здоров'язбережувального освітнього простору в Україні.

Методологія. У запропонованій статті проаналізовані поняття вдосконалення, реформування, оптимізації й інтенсифікації в освіті, ефективність і готовність керівних кадрів до управління впровадженням сучасних методик здоров'язбережувальних технологій, організації освітнього простору та його вплив на якість життєдіяльності всіх суб'єктів закладу освіти: безпеки життя, створення здоров'язбережувального освітнього простору, формування іміджу закладу освіти, екологічної культури, здоров'я. Узагальнено різні підходи до визначення змісту та структури поняття «механізм державного управління».

Наукова новизна. Проаналізовано використання терміна «механізми державного управління» у стратегічних документах щодо розвитку системи освіти. Запропоновано визначення та структурну модель механізму державного управління розвитком загальної середньої освіти.

Висновки. Механізми державного управління підготовкою кадрів для створення здоров'язбережувального освітнього простору можуть бути розбудовані на основі гуманістичної тріади сучасної філософії освіти «людина – освіта – екологія – педагогічна культура». Необхідним є створення дієвих механізмів державно-громадського управління системою освіти як шляхом утворення нових інститутів, так і шляхом удосконалення діяльності вже наявних. Доцільним є створення при державних органах управління низки експертних рад – постійно діючих дорадчих органів, функціонування яких підвищить рівень участі працевдавців закладів освіти, громадських і професійних об'єднань у виробленні рішень із найважливіших питань створення державних механізмів здоров'язбережувального простору освіти України.

Ключові слова: державне управління, державні механізми державного управління, освітній простір, розвиток освіти, здоров'язбережувальні технології, здоров'я, безпека життя, управління.

HEALTH-PRESERVING MECHANISMS FOR THE DEVELOPMENT OF THE EDUCATIONAL SPACE OF UKRAINE: PUBLIC ADMINISTRATION CONTEXT

Abstract. *The purpose of the work.* The purpose of the article is to conduct a thorough analysis of the essence of the mechanisms of public administration to create a healthy educational space in Ukraine.

Methodology. The proposed articles analyze the concepts of improvement, optimization, intensification and intensification in education, efficiency and readiness of managers to implement the reform of modern methods of health technologies, organization of educational space and its impact on the quality of life of all subjects: safety, life health-preserving educational space, the formation of educational institutions, environmental culture, health. Generally different approaches to determining the content and structure of the concept of mechanism of public administration.

Scientific novelty. The use of the term mechanisms of public administration in strategic documents for the development of the education system is analyzed. The definition and structural model of the mechanism of state management of general secondary education development are offered.

Conclusions. Mechanisms of state management of training for the creation of a healthy educational space can be built on the basis of the humanistic triad of modern philosophy of education “man – education – ecology – pedagogical culture”. It is necessary to create effective mechanisms for public administration of the education system both through the establishment of new institutions and the improvement of existing ones. It is expedient to establish a number of expert councils at state governing bodies – permanent advisory bodies, which function as an increased level of participation of practicing educational institutions, public and professional associations, in developing mechanisms for decision-making on these issues.

Key words: public administration, state mechanisms of public administration, educational space, development of education, health-preserving technologies, health, safety of life, management.

1. Вступ

Сьогодні у вітчизняній сфері освіти відбувається формування нових стандартів щодо забезпечення високої якості, доступності та конкурентоспроможності освітніх послуг. У зв'язку із цим виникла потреба впровадження нових, науково обґрунтованих підходів щодо модернізації системи державного управління освітою в Україні, вдосконалення взаємозв'язку державного управління та самоуправління навчальних закладів, перерозподілу адміністративних функцій із делегуванням оптимального обсягу державних механізмів на всі вертикалі державного управління. В умовах проведення в Україні реформи публічного управління та децентралізації особливої актуальності набуває проблема науково-методологічного забезпечення здійснюваних реформ. Виникнення нових процесів у публічному управлінні зумовлює створення нових механізмів, які ще недостатньо досліджені науковцями. Розгляд основних наукових підходів до класифікації механізмів державного управління із впровадження здоров'язбережувальних технологій України сприятиме визначенню змісту наукової категорії «механізм державного управління здоров'язбережувальним процесом». Зазначене допоможе з'ясувати класифікацію механізмів державного управління

створенням здоров'язбережувального освітнього простору в Україні відповідно до розглянутих наукових класифікацій.

Особливої актуальності набуває проблема ефективності освітнього простору через удосконалення наявних і запровадження нових механізмів державного управління Нової української школи (НУШ). Однак у нормативно-правовій базі недостатньо конкретизовано визначення поняття «механізм державного управління». Визначення механізмів державного управління (МДУ), їх ідентифікація та розроблення належать до актуальних наукових проблем та здійснюються дослідниками за багатьма підходами, такими як: структурний і системний підходи, аспектний підхід (адміністративні, економічні, інформаційно-психологічні), і в різних наукових галузях (у суспільствознавчих науках, у теорії управління організаційними системами (механізми функціонування, управління, управління проектами), в економічній теорії (механізм як стратегічна гра між суб'єктами та центром), в організаційному дизайні (координаційні механізми)).

Наукові парадигми постачають теорії державного управління науково-методологічні та організаційно-правові основи формування і функціонування механізмів державного управ-

ління загальною середньою освітою, які потребують свого використання в практиці державного управління (Горяна, Терентьева, 2018). Адже недостатня розробленість на науковому рівні функціонування механізмів державного управління впровадженням здоров'язбережувального контенту розвитку освітнього простору в Україні, наявність значних недоліків у нормативно-правовому забезпеченні управління вказаним спектром освітньої сфери вимагає уваги різних вертикалей влади. За статистичними даними, спостерігається постійне зростання рівня поширеності захворювань серед населення України. Первинна захворюваність практично не падає з 2015 року, хоча в період 2011–2014 рр. спостерігалася тенденція до зниження рівня поширеності захворюваності населення України.

Пошуки вдосконалення державного управління освітою, оптимального розподілу повноважень між різними рівнями управління є предметом постійної уваги теоретиків і практиків державного управління. Удосконалення механізмів державного управління освітою в Україні на сьогодні є досить актуальним.

2. Аналіз останніх публікацій за проблематикою

Аналіз філософських, психологічних і педагогічних зарубіжних і вітчизняних джерел, присвячених різним аспектам організації здоров'язбережувального освітнього простору, дає змогу дослідити проблеми в працях таких вітчизняних науковців: Л. Горяної, М. Співак, І. Семенець-Орлової, Н. Терентьевої. Незважаючи на значний науковий та практичний інтерес до окресленої предметної галузі, *невирішеною частиною проблеми є дослідження державних механізмів управління освітою в контексті здійснення реформи освіти в Україні.*

3. Обґрунтування особливостей функціонування системи освіти

Для детальнішого дослідження різних аспектів державних механізмів здоров'язбережувальної діяльності системи освіти України її необхідно розглядати також як багатоаспектну систему, що функціонує на основі вертикальних і горизонтальних державних вертикалей. Наукове обґрунтування особливостей функціонування системи освіти в територіальному аспекті потрібне для адекватного відтворення різноманітності соціо-економічних, природних, культурних умов громад України.

Отже, актуалізуємо сутність державних механізмів впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній простір із метою

збереження здоров'я дітей і молоді, працездатного дорослого населення; усвідомлення педагогічними, науково-педагогічними працівниками відповідальності за збереження власного здоров'я як суспільної цінності. Окремі автори розглядають здоров'язбережувальні технології як частину педагогічної науки, зокрема, вони обґрунтовують, що аналіз уявлень про поняття «здоров'язбережувальні технології» у системі освіти свідчить про необхідність вичленення здоров'язбережувальних освітніх технологій з гігієнічного, медичного і реабілітаційного контекстів і вдосконалення педагогічного наповнення даного поняття (Горяна, Терентьева, 2018, с. 12).

Важливою частиною державного управлінського процесу є кінцеве оцінювання його ефективності. Ефективність управлінської діяльності органів державної влади є однією з необхідних умов успішного функціонування системи державного управління. На фоні кількісного експонентного розширення освітньої системи (збільшення кількості закладів освіти) різко загострилися проблеми розвитку освіти. Такими нагальними проблемами є (Семенець-Орлова, 2015, с. 29):

1) відносне зниження якості й релевантності освіти, неадекватність її змісту сучасним вимогам, неврахування державних механізмів управління створенням здоров'язбережувального освітнього простору;

2) невідповідність підготовки керівних кадрів освіти державним механізмам для задоволення потреб освіти;

3) необхідність реформування системи підготовки науково-педагогічних кадрів, системи підвищення кваліфікації викладачів відповідно до державних механізмів управління.

У контексті нашого дослідження ми ставимо завдання довести причинно-наслідкові зв'язки різних складових частин культури здоров'язбереження та успішності організації (наприклад, фінансових результатів). Культура здоров'язбереження як державний механізм у всьому різноманітті індивідуальних установок численних співробітників може не мати прямого впливу на відносини до сфери їхньої діяльності. Однак, безсумнівно, вона здатна мати величезне значення в розв'язанні здоров'ятворчих і здоров'яформуючих організаційних питань серед усіх учасників освітнього простору. Наприклад, державні механізми здоров'язбережувального управління фізкультурно-спортивної діяльності суттєво зміцнюють ціннісні здоров'язбережувальні орієнтації, що слугує свого роду соці-

альним механізмом об'єднання управлінських рішень створення здоров'язбережувального освітнього простору воєдино, а участь у спільних здоров'язбережувальних заходах, поза форматом професійної діяльності, підсилює почуття лояльності учасників навчально-виховного середовища до педагогічних працівників і керівництва, знижує плинність кадрів, підвищує готовність до виконання роботи в ситуаціях, коли це не дуже привабливо.

Результати вивчення морально-ціннісних позицій державних механізмів здоров'язбереження в самоменеджменті управлінських кадрів в освітньому середовищі виявили деяку недосконалість соціально-психологічних установок на відповідальність за формування, розвиток і збереження власного здоров'я та здоров'я суб'єктів освітнього простору (у більшості співробітників), слаборозвинену здоров'язбережувальну компетентність, нівеляцію домінант здоров'язбереження та здоров'ятворення. Стосовно керівників закладів освіти, то стає очевидним незнання державних механізмів управління проектами і методичного супроводу моделей освітньої здоров'язбережувальної діяльності, які в ролі експерименту нами розроблялись та пропонувались керівникам, що свідчить про недостатній рівень їхньої здоров'язбережувальної компетентності. При цьому сьогодні професійне здоров'я і творче довголіття педагогічного працівника є стратегічним чинником, яке визначає успішність розвитку освіти в цілому (Горяна, Терентьєва, 2018, с. 136). З огляду на вищевикладене особливого значення набуває сформованість здоров'язбережувальної компетентності, проблема державних механізмів посилення процесуальної сторони управління створенням освітнього здоров'язбережувального простору, в розв'язанні якої провідна роль надається сформованості готовності керівних кадрів до проектування і побудови педагогічного процесу на основі культурологічного та аксіологічного підходів, що простежується в дослідженнях проблеми модернізації державного управління сучасною освітою.

4. Висновки

Механізми державного управління підготовкою кадрів для створення здоров'язбережувального освітнього простору можуть бути розбудовані на основі гуманістичної тріади сучасної філософії освіти «людина – освіта – екологія – педагогічна культура». Базовими компонентами вдосконалення зазначеного механізму постають гуманізація і демократизація навчально-виховного процесу в системі профе-

сійної освіти. Необхідним є створення дієвих механізмів державно-громадського управління системою освіти як шляхом утворення нових інститутів, так і шляхом удосконалення діяльності вже наявних. Доцільним є створення при державних органах управління низки експертних рад – постійно діючих дорадчих органів, функціонування яких підвищить рівень участі працевластців закладів освіти, громадських і професійних об'єднань у виробленні рішень із найважливіших питань створення державних механізмів здоров'язбережувального простору освіти України. Мінімальний набір експертних рад повинен включати освітні здоров'язбережувальні стандарти з моніторингу та контролю якості освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горяна Л., Терентьєва Н. Здоров'язбережувальний контент формування професійного іміджу педагогічних працівників у вітчизняному освітньому просторі. Професійний успіх у контексті сталого розвитку: освіта, економіка, екологія : монографія. Черкаси : Видавець Чабаненко Ю.А., 2018. 286 с.
2. Семенець-Орлова І. Альтернативні класифікації освітніх змін. *Збірник ОРІДУ НАДУ «Актуальні проблеми державного управління»*. 2015. № 3. С. 26–31.
3. Семенець-Орлова І. Державне управління освітніми змінами в Україні: теоретичні засади. Київ : ЮСТОН, 2018. 420 с.
4. Семенець-Орлова І. Державне управління освітніми змінами: наукові категорії, методологія та актуальна проблематика досліджень на основі досвіду України та США. *Університетські наукові записки*. 2015. Вип. 1. С. 302–310.
5. Співак М.В. Державна політика здоров'язбереження: світовий досвід і Україна : монографія. Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Видавництво «Логос», 2016. 536 с.
6. Управління освітою. Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності «Держ.управління». Київ, 1997. 302 с.
7. Федько О.А., Радиш Я.Ф. Категорійно-понятійний апарат ідеології здоров'я у в дискурсі науки державного управління. *Економіка та держава*. 2010. № 4. С. 102–106.

REFERENCES

1. Goryana, L. Terent'yeva, N., (2018). Zdorov'ya-zberezhuval'ny`j kontent formuvannya profesijnogo imidzhu pedagogichny`x pracivny`kiv u vitchyznjanomu osvith`nomu prostori. Profesijnny`j uspikh u konteksti stalogo rozvy`tku: osvita, ekonomika, ekologiya [Health-preserving content forms the professional image of teachers in the domestic

- educational space. Professional success in the context of sustainable development: education, economics, ecology]. *Monograf*. Kyiv. [in Ukrainian].
2. Semenets-Orlova, I. (2015). Alternative classification of education changes [Alternatyvni klasyfikatsii osvityvnykh zmin]. *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia – Actually problems of public administration*, 3, 26-31. [in Ukrainian].
 3. Semenets-Orlova, I. (2018). *Derzhavne upravlinnia osvityvnykh zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [Public administration of educational change in Ukraine: theoretical principles]* Kyiv, YUSTON [in Ukrainian].
 4. Semenets-Orlova, I. (2015). Derzhavne upravlinnia osvityvnykh zminamy: naukovi katehorii, metodolohiia ta aktualna problematyka doslidzhen na osnovi dosvidu Ukrainy ta SShA [Public management of educational change: scientific categories, methodology and current research issues based on the experience of Ukraine and the United States]. *Universytetski naukovyi zapysky – University Scientific Notes*, 1, 302-311 [in Ukrainian].
 5. Spivak, M. (2016). Derzhavna polityka zdorov'yazberezhennya: svitovyj dosvid i Ukrainy [State health policy: world experience and Ukraine]. Kyiv: Institute of State and Law. V.M. Koretsky NAS of Ukraine; Logos Publishing House. [in Ukrainian].
 6. Upravlinnia osvityvnykh zminamy. (1997). [Education Management]. Navchalnyj posibnyk dlya sluchachiv, aspirantiv, doktorantiv specialnosti «Derzh. upravlinnia». Textbook for students, graduate students, doctoral students majoring in «State Management». Kyiv. [in Ukrainian].
 7. Fedko, O. (2010). Kategorijno-ponyatijnyj aparat ideologiyi zdorov'ya v u dy`skursi nauky` derzhavnogo upravlinnia [The categorical-conceptual apparatus of the ideology of health in the discourse of public administration science] *Economics and state*. 2010. 4.102–106. [in Ukrainian].